

КОНТРОЛЬ ТА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

CONTROL AND MANAGEMENT OF LABOUR COSTS

У статті розглянуто підходи до визначення понять «витрати», «управління витратами», «контроль витрат» у наукових роботах та діючій нормативно-правовій базі. Визначено вплив витрат на оплату праці підприємств сільського господарства, шляхи їх зменшення або ж збільшення залежно від діяльності та напрямів роботи підприємства. Це дасть можливість підвищувати рівень оплати праці, що позитивно вплине на її результативність та продуктивність. Зазначено методи обліку витрат підприємства, оскільки від ефективного їх використання залежать платоспроможність, цінова політика та фінансові результати. Звернено увагу на особливості управління витратами на оплату праці сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: витрати, контроль витрат, фонд оплати праці, управління витратами, оплата праці, трудові ресурси.

В статье рассмотрены подходы к определению понятий «затраты», «управление затратами», «контроль расходов» в научных работах и действующей нормативно-правовой базе. Определено влияние расходов на оплату труда предприятий сельского хозяйства, пути их уменьшения или увеличения в зависимости от деятельности и направленной работы предприятия. Это даст возможность повышать уровень

оплаты труда, что положительно повлияет на ее результативность и производительность. Указаны методы учета затрат предприятия, поскольку от эффективного их использования зависят платежеспособность, ценовая политика и финансовые результаты. Обращено внимание на особенности управления затратами на оплату труда сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: расходы, контроль расходов, фонд оплаты труда, управление затратами, оплата труда, трудовые ресурсы.

The article deals with the approaches to the definition of concepts of "costs", "cost management", "cost control" in the scientific work of scientists and using the existing regulatory framework. The influence of labour costs on agricultural enterprises, ways of their reduction or increase depending on the activity and directions of the company's activity is determined. This will make it possible to raise the level of remuneration, which will have a positive impact on its performance and productivity. Methods of accounting for expenses of an enterprise are indicated, since solvency, price policy, and financial results depend on their effective use. The study draws attention to the peculiarities of management of labour costs for agricultural enterprises

Key words: expenses, cost control, wage fund, cost management, wages, labour resources.

УДК 336.131/132:657.471.12

Томчук О.Ф.

к.е.н., доцент, доцент кафедри аналізу та статистики
Вінницький національний аграрний університет

Машевська А.А.

аспірант, асистент кафедри бухгалтерського обліку
Вінницький національний аграрний університет

Постановка проблеми. Сьогодні облік витрат на оплату праці є одним із головних завдань надання керівнику підприємства необхідної, достовірної та своєчасної інформації для прийняття відповідних управлінських рішень щодо ефективного використання трудових ресурсів [1, с. 185–193].

Для ефективного вдосконалення управління витратами на оплату праці та системи розрахунків із працівниками необхідно впроваджувати і застосовувати нові методи управління, а також технічні сучасні засоби інформаційних систем, які можуть забезпечити: збір інформації про трудові витрати для більш точної оцінки за прийнятною системою оплати праці та відповідно до чинного законодавства. Необхідно враховувати витрати на оплату праці у собівартості окремих операцій чи послуг, а також здійснювати оперативний контроль над рівнем витрат на оплату праці для підвищення їх питомої ваги у собівартості послуг і загальних витратах підприємства та скорочення непродуктивних виплат. Важливо відслідковувати показник співвідношення заробітної плати і продуктивності праці, здійснювати планування та регулювання фонду оплати праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні питання обліку витрат на оплату праці досліджували багато українських і зарубіжних учених. Зокрема, значний внесок у цьому напрямі зробили такі вітчизняні науковці, як:

М.Т. Білуха, Ю.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, О.В. Гамова, В.П. Завгородній, А.В. Калина, М.В. Кужельний, М.Д. Корінько, Л.С. Лісогор, О.А. Петрик, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, А.В. Череп, Ю.С. Цал-Цалко та ін.

Серед зарубіжних учених, які приділили значну увагу управлінню витратами на оплату праці, виділимо М. Армстронга, А.А. Бачуріна, К. Друрі, Т.П. Карпову, З. Рахмана Г.В. Савицьку, В.В. Скобару, В.П. Суйца, О.Д. Шеремета.

Проте не всі питання щодо формування теоретико-методичних основ процесу управління витратами залишаються вирішеними. Особливу увагу необхідно звернути на вдосконалення процесу формування системи управління витратами на оплату праці у сільськогосподарських підприємствах.

Постановка завдання. Метою статті є визначення та вплив витрат на оплату праці підприємств сільського господарства з огляду на їх доцільність для виробництва. Наукове значення дослідження полягає у вивченні поглиблення знань про витрати на оплату праці, в удосконаленні їхньої класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система бухгалтерського обліку призначена забезпечувати надання необхідної об'єктивної та достовірної інформації. Бухгалтерський фінансовий облік законодавчо жорстко регламентований, не враховує специфічних особливостей під-

приємства і не здатний повною мірою своєчасно задовольнити інформаційні потреби керівництва. Фінансовий облік переважно зорієнтований на зовнішніх користувачів і надає достовірну, реальну інформацію, на яку вже неможливо вплинути.

Керівництво ж підприємства потребує інформації, аналіз якої дає можливість оперативно впливати і контролювати використання фонду оплати праці та трудових ресурсів, визначити подальші перспективи розвитку системи трудових відносин. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», управлінський облік визначений терміном «внутрішньогосподарський (управлінський) облік», тому отримати інформацію про управління підприємством можемо з даних управлінського обліку [2].

Враховуючи накопичений досвід застосування внутрішньогосподарського обліку, сільськогосподарські підприємства мають створювати та використовувати нові системи управління витратами, які дадуть можливість забезпечити аналіз та контроль витрат, оперативне надання інформації для застосування заходів на їх економію шляхом створення ефективного механізму стимулювання; також це дасть можливість підвищувати рівень оплати праці до реально існуючої вартості робочої сили відповідно до нормативно-правової та соціальної політики в державі, зростання рівня надтарифного заробітку працівників за конкретні результати праці й випереджального зростання продуктивності праці над середньою зарплатою [1, с. 185–193].

Основною проблемою є постійно зростаючі витрати, що негативно відображаються на фінансових результатах діяльності підприємства.

Жорстка конкуренція на ринках, постійно зростаючі в умовах інфляції ціни на ресурси та високі тарифи спонукають підприємства до пошуку шляхів, за допомогою яких можна вдосконалити свою діяльність. Одним із найважливіших напрямів є оптимізація за критерієм витрат, що є результатом процесу управління ними, тому велике практичне значення має дослідження процесу управління витратами, його функцій і процедур [3, с. 74–77].

Особливості та специфіка сільськогосподарської діяльності потребують постійного спостереження, оглядів і перевірок фактичного стану господарських ресурсів, операцій та процедур, тому склад і величина витрат на оплату праці підприємств АПК вимагають специфічних підходів до формування систем інформаційного забезпечення управління ними [4, с. 85–88].

Необхідність постійного спостереження і перевірок наявного стану господарських та трудових ресурсів може бути задоволена системою внутрішньогосподарського контролю. Він дає можливість вчасно виявити недоліки в роботі підприємства і його структурних підрозділах та невикористані

резерви ресурсів для підвищення ефективності його діяльності. Саме тому роль та значення внутрішньогосподарського контролю в системі управління сільськогосподарським господарством сьогодні є актуальними.

На думку М.Д. Корінко, загальна мета внутрішнього контролю полягає у правильному та своєчасному відображенні господарських операцій у бухгалтерському обліку і звітності, законності господарських операцій та їхньої доцільності для конкретного підприємства [6, с. 432–440].

Низка зазначених завдань не є остаточною і потребує визначення можливостей їх розширення. Під час визначення напрямів і цілей проведення контролю витрат на оплату праці у підприємстві сільського господарства слід звертати увагу на деякі важливі аспекти, що характеризують ці витрати як об'єкт контролю:

1) слід зазначити, заробітна плата – це один із найбільш важливих елементів витрат на виробництво продукції. Неконтрольовані і понаднормові витрати є першочерговим об'єктом внутрішньогосподарського контролю в системі управління підприємством;

2) низький рівень оплати праці в сільському господарстві порівняно з іншими галузями спричиняє дефіцит у кадровому забезпеченні підприємств АПК, зниження результативності та продуктивності праці, соціального забезпечення працівників. Внутрішньогосподарський контроль повинен бути інструментом попередження таких негативних явищ;

3) законодавчо-нормативне регламентування трудових відносин і відповідальність суб'єктів господарювання за порушення норм у цій сфері актуалізують увагу керівництва підприємств щодо посилення контролю розрахунків з оплати праці [6, с. 432–440].

Одним з об'єктів внутрішньогосподарського контролю будь-якого підприємства є витрати. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати», зазначено, що витрати операційної діяльності включають витрати на оплату праці [5].

Як правило, склад витрат на підприємстві регламентується і конкретизується колективними договорами та положеннями про оплату праці на підприємстві. Для здійснення ефективного контролю над витратами на оплату праці необхідно якісно і правильно застосовувати систему затверджених і розроблених нормативів, встановити тарифи на відрядні роботи, затвердити посадові оклади для кожної окремої категорії працівника залежно від умов, обсягу та складності роботи.

До завдань цього напрямку можна віднести:

– контроль первинних документів і бухгалтерських розрахунків щодо правомірності та наявності підстав для нарахування заробітної плати;

– перевірку відповідності бази нарахування оплати праці обсягам робіт, виконаних у рослинництві, тваринництві, підсобних господарствах, за відрядної формі оплати праці та фактично відпрацьованим годинам – за погодинної;

– правильність оформлення та нарахування складників оплати праці: основної, додаткової заробітної плати, доплат, премій, компенсацій, виплат за невідпрацьований час (оплата відпусток та тимчасової непрацездатності) тощо;

– перевірку витрат на оплату робіт за договорами підряду, іншими договорами цивільно-правового характеру, виплат сезонним робітникам та ін.;

– контроль над правильністю включення витрат на оплату праці до собівартості продукції рослинництва, тваринництва, собівартості робіт, послуг тощо;

– перевірку правильності нарахування єдиного соціального внеску на фонд оплати праці [6, с. 245–251].

Контроль над додержанням нормативів, сучасний аналіз відхилень та їх суттєвості, оперативне надання інформації для керівництва дадуть змогу максимально оптимізувати процес управління сільськогосподарським виробництвом. Одне з основних завдань контролю й управління – формування реальної величини витрат та їх зниження, від чого залежать фінансові результати, політика ціноутворення, платоспроможність [5].

У межах інтегрованої системи обліку витрати на оплату праці накопичуються на рахунках обліку витрат за функціональною ознакою: 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності». До витрат на виробництво і збут, загальновиробничих й адміністративних витрат, витрат на капітальні інвестиції, дослідження і розробки та тих, що є складником первісної вартості запасів, правомірно буде включати лише виплати працівникам, що входять до складу ФОП [1, с. 185–193].

А.П. Неживенко зазначив, що сучасним бухгалтерським законодавством не передбачено поняття фонду матеріального заохочення. Відповідно, всі виплати працівникам, пов'язані з фінансуванням їхніх особистих потреб (вихідна допомога, цільова й благодійна матеріальна допомога, оплата навчання інші), доцільно відобразити у складі інших витрат операційної діяльності, оскільки вони безпосередньо не пов'язані з виконанням трудової функції, визначеної у трудовому договорі, хоча й передбачені законодавством про працю та соціальне страхування [1, с. 185–193].

На думку А.П. Неживенко, на автотранспортних підприємствах для забезпечення обліку витрат на оплату праці для подальшого детального аналізу в різних управлінських аспектах

план рахунків на рівні підприємства необхідно розширити введенням додаткових аналітичних рахунків до субрахунку 811 «Виплати, пов'язані з оплатою праці», попередньо здійснивши їх класифікацію залежно від мети, поставленої керівництвом. Автором пропонується відкривати рахунки аналітичного обліку (табл. 1).

Вважаємо такі ж аналітичні рахунки можна застосовувати і використати у сільськогосподарських підприємствах. Це дасть можливість краще здійснювати контроль над виконанням плану виробництва, збільшити продуктивність праці та раціонально здійснювати розподіл коштів на оплату праці за виконану роботу.

Крім того, накопичення інформації на запропонованих рахунках дасть змогу аналізувати співвідношення між тарифною та надтарифною системами оплати, гарантованої державою та соціальною політикою підприємства.

Такий спосіб нарахування забезпечень пропонується використовувати і до премій, які нараховуються щорічно, і за вислугу років, а також за підсумками роботи підприємства за рік, виплат на оплату додаткових відпусток та інші виплати, це дасть змогу оптимізувати витрати.

Для доцільного та раціонального управління витратами на оплату праці необхідно державне фінансування сільськогосподарських підприємств. Бюджетне фінансування забезпечить планування діяльності підприємства на певний період та дасть змогу сформувати якісну систему управління трудовими ресурсами.

Введення в дію системи бюджетного фінансування витрат на оплату праці дасть підприємству можливість забезпечити ефективність та результативність праці і, таким чином, зможе усунути нераціональні витрати ще під час планування.

На думку вчених-економістів, успішність бюджетування витрат на оплату праці на досліджуваних підприємствах залежатиме передусім від таких чинників:

– активної участі вищого керівництва в координації всього процесу бюджетування;

– досягнення узгодженості між стратегією підприємства та цілями окремих керівників підрозділів;

– побудови принципово нової системи стимулювання працівників;

– навчання персоналу та обов'язкового впровадження прогресивних інформаційних технологій на базі корпоративних програмних продуктів [1, с. 185–193].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, підприємство повинно самостійно вибрати систему управління витратами, яка найбільше буде допомагати підвищувати конкурентоспроможність та прибутковість на ринку. Також необхідно сказати, що в управлінні витратами на

Удосконалені підходи до обліку витрат на оплату праці та інші виплати

Рахунок аналітичного обліку	Види виплат, що обліковуються на рахунку
8111 «Оплата праці, пов'язана з кількістю праці»	Заробітна плата за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці за трудовими договорами; винагороди за цивільно-правовими договорами; доплати за суміщення професій, виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника
8112 «Оплата праці, пов'язана з якістю праці»	Надбавки за високу професійну майстерність, класність водіям, високі досягнення у праці; премії за виконання і перевиконання виробничих завдань, підвищення продуктивності праці, поліпшення кінцевих результатів діяльності
8113 «Компенсаційні виплати за особливі умови праці»	Доплати за роботу у важких і шкідливих умовах праці, за роботу в нічний (вечірній) час, із ненормованим робочим днем водіям, за розривний графік роботи; вартість безоплатно наданого працівникам спецодягу та харчування
8114 «Оплата за невідпрацьований час»	Оплата щорічних і додаткових соціальних відпусток за законодавством, додаткових відпусток у зв'язку з навчанням
8115 «Індексаційні й компенсаційні виплати»	Виплати, пов'язані з індексацією зарплати; суми компенсації працівникам втрати частини заробітку у зв'язку з порушенням термінів її виплати, у т. ч. за невчасно проведену індексацію
8116 «Виплати заохочувального характеру»	Винагороди за вислугу років (щорічні й щомісячні); премії за результатами року; виплати до свят та ювілеїв
8117 «Соціальні пільги»	Матеріальна допомога систематичного характеру; безоплатне харчування, вартість проїзних квитків та путівок працівникам, передбачені трудовою угодою (контрактом)
8118 «Непродуктивні виплати»	Оплата праці за невиконання норм виробітку не з вини працівника; оплата наднормових робіт, робіт у святкові й вихідні дні; доплати до розміру середньої зарплати працівникам, що вимушено працювали скорочений робочий час; виплати за час перебування у відпустках з ініціативи адміністрації та страйку

оплату праці обов'язково потрібно звертати увагу на особливості виробничого процесу на сільсько-господарських підприємствах.

Дослідження проблеми контролю та формування витрат на оплату праці в сільському господарстві дає можливість виявити потребу у факторах, як внутрішніх, так і зовнішніх, впливу на управління діяльністю сільськогосподарського підприємства.

Підприємство використовує комп'ютерну техніку для обробки інформації під час нарахування оплати праці та інших виплат працівникам, так забезпечується економія часу. Отже, створення потужних аналітичних функцій з удосконалення автоматизованого обліку дасть змогу надавати оперативну інформацію, проводити моніторинг правильності проведених розрахунків і рівня витрат на оплату праці та проводити аналіз відхилень основних кількісних та якісних трудових показників.

Своєю чергою, бюджетування сільського господарства змусить їх бути більш відповідальними за виробництво своєї продукції, дасть можливість контролювати витрати та завчасно здійснювати їх розподіл, також підвищиться продуктивність праці, тому що кожен матиме змогу побачити обсяг роботи та справедливу оплату за її виконання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Неживенко А.П. Особливості організації обліку витрат на оплату праці автотранспортних підприємств. Вісник Харківського національного аграрного

університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». 2013. № 11. С. 185–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnaui_ekon_2013_11_26. Назва з екрану.

2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 № 996-XIV-ВР, зі змін. і доп. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/996-14>. Назва з екрану.

3. Муляр Т.С. Особливості управління витратами сільськогосподарських підприємств. Економіка та держава. 2014. № 6. С. 74–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJR/ecd_2014_6_17. Назва з екрану.

4. Бабич І.І. Формування витрат на оплату праці: контрольний аспект. Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. 2012. Вип. 39. С. 85–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2012_39_21. Назва з екрану.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати»: Наказ Мінфіну України № 568 від 18.05.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>. Назва з екрану.

6. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація: монографія. К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2007. С. 464.

REFERENCES:

1. Nezhyvenko A. P. (2013) Osoblyvosti orhanyzatsii obliku vytrat na oplatu pratsi avtotransportnykh pidpryemstv [Features of the organization of accounting for the costs of labor remuneration of motor companies]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu im. V. V. Dokuchaieva, [Bulletin of Kharkiv National Agrarian University named after. V. V. Dokuchaev. Sir: Economic Sciences], no. 11,

pp. 185-193. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2013_11_26 (in Ukrainian)

2. Zakon Ukrainy Pro bukhalterskyi oblik i finansovu zvitnist v Ukraini vid 16.07.99 roku, №.996-KhIV-VR zi zmin. i dopov. [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine Law of Ukraine dated 16.07.99, No. 996-XIV-BP on Amendments. and listens.] – Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/996-14> (in Ukrainian)

3. Muliar T. S. (2014) Osoblyvosti upravlinnia vytratamy silskohospodarskykh pidpriemstv [Features of cost management of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, [Economy and the state], no. 6, pp. 74-77. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_6_17 (in Ukrainian)

4. Babich I. I. (2012) Formuvannia vytrat na oplatu pratsi: kontrolnyi aspekt [Formation of labor costs: a control aspect]. *Visnyk Lvivskoi komertsii noi akademii. Serii*

ekonomichna, [Visnyk of the Lviv Commercial Academy. The series is economical], Vol. 39, pp. 85-88. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2012_39_21 (in Ukrainian)

5. Natsionalne polozhennia (standart) bukhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 135 “Vytraty”: zatv. nakazom Minfin Ukrainy № 568 vid 18.05.2012 r. [National accounting (public) accounting standard in the public sector 135, Expenses, approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine, no.568, 18 May, 2012] Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>

6. Korinko M. D. (2007) Kontrol ta analiz diialnosti subiektiv hospodariuvannia v umovakh yii dyversyfikatsii: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia [Control and analysis of business entities in the conditions of its diversification: theory, methodology, organization]. Kyiv. Information and analytical agency, pp. 464. (in Ukrainian)

Tomchuk O.F.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Analysis and Statistics,
Vinnytsia National Agrarian University

Mashevskia A.A.

Postgraduate Student,
Assistant Lecturer at Department of Analysis and Statistics,
Vinnytsia National Agrarian University

CONTROL AND MANAGEMENT OF LABOUR COSTS

Today, the account of labour costs is one of the main tasks of providing the head of the company with the necessary, reliable, and time-sensitive information for making appropriate management decisions on the efficient use of labour forces.

To improve the management of labour costs and employees' payment systems efficiently, it is necessary to implement and apply new management methods, as well as technical modern means of information systems that can provide: data collection on labour costs for a more accurate assessment by virtue of accepted payment system and in accordance with the current legislation. It is necessary to take into account labour payment expenses in prime cost of individual operations or services, as well as to carry out operational control over the level of labour payment expenses in order to increase their relative share in the prime cost of services and total costs of the enterprise and reduction of unproductive payments. It is important to monitor the ratio of wages and labour productivity, to plan and regulate salary budget.

Taking into account the obtained experience of the application of internal accounting, agricultural enterprises should create and use new costs management systems, which will give the opportunity to assure analysis and control of costs, prompt provision of information for the application of measures for their saving by virtue of creation of an effective incentive mechanism, it will also make it possible to raise the level of labour remuneration to the factual value of labour power in accordance with the regulatory and social policy of the state, the growth of level of above-wage earnings of workers for specific labour results and outrunning growth of labour productivity over the average salary.

The main problem is the ever-increasing costs that negatively affect the financial performance of the enterprise.

Severe competition in markets, constantly rising price of resources, and high tariffs in the context of inflation encourage enterprises to find ways, which will improve their business. One of the most important areas is the optimization upon the cost criterion, which is the result of the process of their management. Therefore, the study of cost management process, its functions, and procedures has great practical importance.

It is necessary to pay attention to ways of reduction of enterprise's costs in whole, as it is necessary to change the nature of their management as an integral part of costs control for the effective use of labour resources.

Consequently, an enterprise should independently choose a cost management system that will most likely help to increase competitiveness and profitability in the market. It worth to say that in labour costs management, it is necessary to pay attention to the peculiarity of the production process at agricultural enterprises.